

Húsz író, Pályatükrök.
húsz kritikus Húsz portré fiatal alkotókról
 Ekler Andrea–Erős Kinga (szerk.)
 Bakos Zoltán fényképeivel
 Kortárs Kiadó, Bp., 2009.

Ekler Andrea és *Erős Kinga* szerkesztésében jelent meg a *Pályatükrök* antológiája. Tanulmányok és Bakos Zoltán portréfotói szemléznek negyvenévesnél fiatalabb írókat, költőket. A szerzők s az alkotók között rokonszenves kölcsönösséget figyelhetünk meg: egyik-másik irodalomtörténész és kritikus maga is költő, s a vers vagy az elbeszélő műfajok művelői között is akadnak irodalomelméleti szerzők. Az *Előszó* szerint nem irányzatok alapján választottak húsz író, költőt s ugyanannyi kritikust, hanem *minőségi* meritést végeztek. Egységesen kezelték a *magyar író* fogalmát, legyenek bár fővárosiak, vidékiek vagy az elszakított területeken élők. A költők és elbeszélők aránya nagyjából négy az egyhez, de többeket költőként is, elbeszélőként is értékelnek.

Meggyőző az indítás a sokoldalú *Nagy Gáborral* – az esszé szerzője a jó nyelven író, körültekintően dolgozó, világirodalmi hatásokra is kitekintő *Babus Antal*. Elsősorban költőként, formaművészként értékeli a latin-amerikai és az ógörög kultúrkörben tájékozódó, nemzeti sorskérdéseinkre érzékeny Nagy Gábort – de figyelmet szentel a regényírónak is. Az *Álmatlanok és álmodozók* remek szatíra, *A Mester és Margarita* szerkezetét követő, de honi színekkel teli regény a nyolcvanas évek vidéki Magyarországról kitűnő olvasmány. Nagy Gábortól minden műnemben sok „újat és merészet” várunk még.

L. Simon Lászlót Zsávolya Zoltán mutatja be. Különösen hatott rám az élet ízeit bővérűen megidéző költő és a katedráról beszélő, mindent éteri fogalmakká átlényegítő esztéta közötti különbség. *L. Simon* úgy avantgárd költő, hogy a hagyományt sem nyelve, sem gondolkodásmódja nem sérti. Tisztán fogalmaz tanulmányjaiban is, mint fő mestere, Kassák Lajos, vagy mint idősebb pályatársa, Papp Tibor. Az avantgárdot jelzészerűen használja: érezteti, hogy legfőbb hagyományaink őrzőjeként is modern ember, a verstechnikában, a könyvtervezésben, a „konstruktórságban”. A róla szóló esszé azonban a műnyelv példája latinizmusaival, mondatlabirintusaival. Így ír például *L. Simon* zsolttáros verseiről: „Ezekkel a szöveg-»alkalmi« (mert saját tartalmi anyagukhoz a zsolttári »cselekménymintázatokat« jelentőségtulajdonítóan, jelentőségteljesen odakapcsoló) költeményekben a már bizonyosan programszerű emb-

lematikussággal végrehajtott bibliai szövegkiemelések (precízebben meghatározva: zsolttárszegmentum-implikálás) révén – azokhoz társítva ...” Megszakítottam a mondatot, mert még messze az állítmány. Minek a „bibliai idézetek”-nél „precízebb”, azaz kacifántosabb meghatározás? Zsávolya fölkészült esztéta – arra szeretném rábeszélni, hogy írjon magyarosabban és világosabban. Olvasói többen és szívesebben követnék igényes gondolatfutamait.

A *Lackfi Jánost* ismertető *Wutka Tamás* kissé körülményesen kezdi el esszéjét, de a második oldalon ráta-pint a lényegre: az irodalom és az élet egyensúlyával törődő, különös gondra. A kritikus szerint nehezen dönthető el Lackfiról, hogy „versei gyerekekhez vagy felnőttekhez szólnak-e inkább?” Mégis, van válasza: „Hát mindazokhoz, akik arra fogékonyak, akik megszólítva érzik magukat általuk”. *Wutka Tamás* úgy véli, *Lackfi* egyszerre szól a szülőhöz, aki felolvas, s a gyerekekhez, aki őt hallgatja. Meghitt kapcsolat alakul ki így: a hangos olvasás használ a versbefogadásnak. Ezeknek a pedagógiában is hasznosítható, gyakorlatias tudnivalóknak – ma, a képernyővel folytatott, egyenlőtlen konkurenciaharc idején – nagy a keletjük.

Fontos azonban a költői *én* vizsgálata is. A nyelvi játék s a formai varázslás mellett *Wutka* a kíváncsiságot is *Lackfi* nagy ihletőjének tartja. Nemcsak az önmagán kívüli világra s a régi és új irodalomra kíváncsi, hanem saját lélektanára is, arra, ahogy lecsapódik benne a külvilág, s új valóságot indukál képzeletében. *Lázár Ervin*ről írt – s a tanulmányban idézett – búcsúverse rám is erősen hatott, együtt van benne a játékoság és a tragikum iránti fogékonyosság, akárcsak a felnőttmesék nagymesterében.

Erős Kinga, a könyv egyik szerkesztője mutatja be *Szentmártoni Jánost*, aki a könyv néhány alkotójával együtt mai líránk élére vág. A költő kezén „nem rideg formaversek születnek, hanem olyan líra, amely rámutat arra a tényre: az ember drámai lény, akit a szent hétköznapiak emelnek fel”. Remek sorokat idéz a létben otthonát kereső s meg is találó szerzőtől (*Dunavarsányi levelek 4*) – ezzel költészete súlypontjára tapintott rá. Mindennapisága „nem engedi meg, hogy lírai hőssé váljék”, de éppen így rajzolódik ki mindnyájunkéval rokon emberi arca. Értékelése hitelesen hangzik: „líráját olvasva egyre inkább meggyőződés, hogy olyan költő versei ezek, aki számára a vers belső szükségszerűség, s bár témavilága szűkösnek tetszhet, mégis képes úgy építkezni élményeiből és emlékeiből, hogy azok megfelelnek a Kosztolányi állította mércének: »...a jó költők kézzelfoghatóak, izgatóak, érzékiek«. Nagy szó, amit az esszéíró a költőtől idéz: „hisz a költészetben, »mint örült alkímisták a kémia angyalában«”.

A kötet másik szerkesztője, *Ekler Andrea* vezet be minket *Iancu Laura* költői világába. A moldvai születésű költőnőt fokozott érdeklődés kíséri mindazok részéről, akik nem közömbösek az egyetlen, a Kárpátokon túli magyar ajkú népesség nyelvjárása, sorsa és kultúrája iránt. Származási helye, nomen est omen, Magyarfalu. Életre szóló szociográfiai téma. Szavain úgy csüng itthoni közönsége, mintha *Julianus* barátot hallgatnák eleink a középkori Baskíriában rekedt magyarokról. Hozott is magával *Iancu Laura* eddig ismeretlen népdalokat, meséket, régi falusi fotókat. „Köteiteit kezünkbe véve, feltétlen tegyük félre előzetes elvárásainkat, feltételezéseinket. Ne a csángó költőt keressük, hanem a költő lírájára legyünk nyitottak” – figyelmeztet az irodalomtörténész.

Mi foglalkoztatja *Iancu Laurát*? „Tematikailag Isten, a magány és a szerelem dominál az első kötet verseiben, többnyire finoman egybeszőve” – írja *Ekler Andrea*, meggyőző idézettel illusztrálva. A könyv egyúttal a felnőtté válásról szól, arról, hogy a fiatal hölgy másoknak immár támasza is. A távoli magyarság hírnökeként az élet kezdetén érzi magát – „Amott az álomi lét / Emitt a létet túlélő / Álomok mámor”. Erkölcsei értékrendje „nem kioktató, de határozott”. Elbizonytalanodásaiban is tartásos, mert „mintha azt pontosan tudná, mit nem akar”, ám „visszatérő keresztény motívumrendszerével a tudatos keresztcipelést, sorsvállalást emeli ki”. A lét s az emlékezet kérdéseiben mérlegeli, „mi az, ami kiállja az idő próbáját, mi maradhat fenn”. Erkölcsei igényessége *Nemes Nagyra*, tragikus hangja – egy *Pécsi Györgyi*-idézet szerint – *Hervay Gizellára* emlékeztet. „Képei (...) nekifeszülnek az emberi létet övező káoszhoz, lírájának szubjektív vallomásokból egy kiforrott értékrend is láthatóvá válik” – ezt is igazolja az idézet: „egyre magasabb ára van a létnek”.

„*Térey János* – fiatal kora ellenére – alighanem a legismertebb kortárs költő”, mondja merészen (és önzetlenül) költőként ismert kritikusa, *Prágai Tamás*. A folytatás is érdekes: „helyet kaphat egy nagyon tágra értelmezett posztmodern kánonban is, de munkái nem helyezhetők el maradéktalanul a ma divatos művészetelméletek közt”. Szerintem annyi féle kánon szükséges, ahány hiteles költő van. Vagy az már nem kánon? – annyi baj legyen... *Prágai* izgalmas drámák szerzőjeként is bemutatja *Téreyt*, de a költőre teszi a hangsúlyt. Rokonszenves, hogy a költő *Zrínyi* művéből, *A vitéz hadnagy*ból vette modelljét egyik alteregójához. A protestáns énekköltészettől (*Mikesen át*) Adyig ívelő stílustörténeti folyamatot is *Térey* költészete mögé vetíti a méltató.

Fontos a mottóul választott sor: „A tragikus hangoltság a tisztánlátás maga”. Próbálok beleérteni ebbe az

„ambivalens magyarságtudatot”: talán szép költői hagyományunk, a nemzeti önkritika keres így teret magának. A „kritikai attitűd” más szempontból is jellegzetes *Térey*-vonás. Bírálatra készen szemléli világát, sokat bízva az intellektus erejére. A tanulmányíró nem mindenben azonosul a költővel, de épp így kelt íranta érdeklődést.

A filozófus-irodalmárként és költőként ismert *Végh Attila* ismerteti *Győrffy Ákos* líráját. Paradoxonnal indít: „a költészetnek – amelynek természetesen semmilyen feladata nincs – az a feladata, hogy...”, és: „A legközelebb és legtávolabb önmagunktól vagyunk”. Így is jellemzi a fotóján tűnődő *Győrffyt*. Tetszik, ahogy a szakfilozófiában otthonos irodalmár olvasói impresszióit vállalja: „Hideg van ezekben a versekben, mert ezek nem rózsás lányszoba-tapéták, hanem jelek a szakadék falán”. A hatvanas-hetvenes évek napi sajtója még átkot szórt volna egy költőre, ha ezt mondták volna róla *Goethével*, fonákul: „*Győrffytől* idegen minden, ami »emberi«.” *Végh* azonban nem a költőt, hanem az emberit kérdőjelezi meg, s ezzel helyükre teszi a dolgokat. Tudja, mily sokszor a gyarlóság mentegetéséül használják az „emberi”-t. Úgy sejtem, több köze van a költőnek az angyaloktól irtózó *Rilkéhez*, mint *parnaszusi* kellékektől megszabadított tájképeiből sejthetnénk. Kitűnő megállapítás: „A nyeglén prózai (...), magukat posztmodernnek érző költők között van valaki, aki még tudja, hogy a földön bukácsolva időnként föl kell nézni az égre, különben pofára esünk”. *Végh* néhány fundamentális bölcsességgel zárja mondókáját, melyeknek nem mindig van köze *Győrffy* verseihez, de kinyilatkoztatásai is rangot adnak a költőnek.

Végre egy novellista: *Elek Tibor* irodalomtörténész *Szabó Tibor Benjámin*t ismerteti. A Gyulán élő író kényes témát feszeget egy református paptanár s egy bimbózó lány szerelméről. A konvenciókon áttörő kapcsolat lényege az a ritka-szép alkalom, hogy a felek meglátják egymásban azt a lényt, akinek „van valami a tekintete mögött, aminek a másik fele bennem van”, s ez fontosabbnak bizonyul, mint a nagy korkülönbség. A szerző mitikus jelképrendszerben is elhelyezi szereplőit, s ezáltal a honi és világirodalom jókora tartományával létesít kapcsolatot.

Némileg hasonló problematikát érint *A lányos apák puskája* című novellagyűjtemény – alcíme: *Kisprózák, Szerelmek, Loliták*. (*Nabakov* hősnőjéről van szó.) Ezekben a történetekben is erotikus és erkölcsi kérdéseket boncolgat a szerző, boldogságtani összefüggésben persze.

A 47 – *Démonok ideje* című könyvet jóval több lektúr- és sci-fi-elem fűszerezi, miközben archetipikus mítoszokra utalva teremt sajátos ötvözetet. A regény „felkavaró álmra emlékeztet, amelyből nehéz az ébredés, mert a körülöttünk lévő nappali világ elemeiből

táplálkozik”. A módszer divatos filmeket is idéz, ezért óvatosan fogadom a kritikusi summát: a posztmodern korszak multával „újszerű módszer” létesül a műben.

Kritikairódmunk kitűnősége, *Papp Endre* kalauzál minket *Falusi Márton* költészetébe. Falusi filozofikusan közelít a vershez: „A művészi megismerés létmódja veszendőbe ment” – ebből a látéletből indul ki a Nagy László-i líra híveként. A megismerés elvontabb formái, így a filozófia is, erőszakosabb szellemi művelet, mint a líra – mondja. A kijelentés önellentmondás, mert filozófiai művelet maga is. Ettől még vállalható – a gyakorlat dönti el, mennyiben igaz. Papp Endre ellenpróbát tesz, és elismeri, hogy a költői nyelv szükségképpen tartalmaz hagyományos (értékmegjelenítő) és azoktól idegen elemeket, a „hideg, mesterséges, praktikus és profán világ” nyelvi kellékeit. E kétféle minőség egymásnak feszüléséből születik a mai vers, Falusi Mártoné is – a Hítelben közölt *Vendégségben Nagy Lászlónál* című szellemidézése a létharcra kényszerült tradíció győzelmét jelzi. A megoldottnak hitt kérdések az új viszonyok közt már nem azokat a régi válaszokat vonják maguk után, ezért ismét szembe kell nézni velük. „És egyedül hitünk / maradt a versben” – ez sem csekélység.

Rózsássy Barbara költészetének titkait *Vincze Ferenc* író és kritikus tárja föl nekünk. Megfog ez a jellemzés: „a megszólaló csak egy másik entitás fényében, tükrében – biztonságában és jelenlétében – tud szóhoz jutni” (v. ö.: „...csak másban moshatód meg arcodat”) „Az önmegismerés vágya” az én és a más közti viszonyban az öntükröződést s a másságot egyaránt szemléli, és bővülő fölismerésekhez vezet. Vincze jól látja, hogy a formáért való küzdelem ugrásszerű fejlődést hozott a kötött formájú művekben, akkor is, ha „a hiány, a világ és a viszonyok széthullásának tapasztalata” csapódik le a bennük. A klasszikus formák gazdagodó műveltséganyagot vonnak magukhoz. Vincze a rímek közül csak a funkcionális összecsengéseket ismeri el – ez tévedés, különösen a modern versben, amely a tartalmi-formai harmónia felbomlásáról szól, s még az én egységét is megbontja (Reverdy módján): „Küszöbön túlról ha visszanezel, keresed otthonára lelt éned”. A látélet érett költőt jelez.

Pécsi Györgyi a kihalóban levőnek hitt elbeszélő költészet művelőjét köszönti *Szálinger Balázs* személyében. *A helység kalapácsa* modorában megszólaló költő tán észrevette, hogy egy-egy időszakban milyen feltámadásai voltak ennek a XIX. században virágzó hagyománynak (Weöresnél, Juhász Ferencnél, Nemes Nagynál, Nagy Lászlónál, Kálnokynál – Tandori, Tolnai pszeudoepikai műveiről nem is beszélve). Pécsi Györgyi szerint második korszakában Szálinger „embe-

riségműveket” ír. Szükségképpen jut el a mitológiát görgető eposzokhoz, „az emberi lét alapkérdéseit és az emberi természet teremtő-pusztító erejének ontológiai dilemmáit gondolja el újra”. Ezzel Tornai József szellemi rokonságába kerül – a maiak közül ő lehet példaadó mestere a *Faust* vagy a *Kalevala* motívumainak újragondolásával, igaz, parodisztikus kiadásban. Vitatnám, hogy „a késő-nyugatos, újholdas hagyomány... (a nyolcvanas évek második felétől) uralkodónak számít a kortárs lírában” (szerintem Pilinszkyvel volt a csúcson az Újhold-líra), de azt elfogadom, hogy Szálinger Balázs ezt a tradíciót is mozgósítja összetett stílusában. Az „emberiségművek” híveként a költő a szülőhelyéül szolgáló „provinciát” is éppúgy vállalja, mint Kányádi – mondja az irodalomtörténész. Az ifjú költőtől sem áll távol a furfang és a humor – a kritikus hihetően kapcsolja nagy elődökhöz az új idők dalnokát.

Orbán János Dénest hozzá hasonlóan erdélyi illetőségű költő, *Farkas Wellmann Éva* vette pártfogásába. Orbán két műfajban jeleskedik, versben és prózában. Alakult Székelyföldön egy Előretolt Helyőrség nevű (P. Howardot kedvelő) íróársaság, amelyből vele együtt több szerzőt is bemutat az antológia. Orbán első kötete nagy visszhangot keltett „pajzán, néha durva hangnemevel”, írja a méltató. Egy kritikus szerint „Az immár gátlátalan, posztfreudi *szexmajom* még sohasem vált ilyen mértékben (ál)lírai alannya – legalábbis *nyelvvidékünkön* nem”. Szokolczay szerint „ez a féktelenség alighanem érző szívet takar”. A patetikus és a szép irodalmat zsigerből utáló kritikusok mindenesetre jobban örülnek a piszkosfredi, tropauerhümeri „beszédmódnak”, mint Radnóti hű olvasói. P. Howard és Radnóti sors- és kortársak voltak, de közülük Radnóti a költő. Miért kell újabban helyet cserélniük az egyetemi katedrán állók szerint? Rejtő észjárása is hódíthat a lírában – mint Orbán verseiben –, de nem hinném, hogy szobordöntögetésre kell használni. Háromszor nevettem az „Uram, a késemért jöttem”-en, negyedszerre untam. Radnóti *Járkálj csak halálraitéltjét* egyre inkább a magaménak érzem.

A Székelyföld című, csikszeredai folyóirat körül csoportosuló íróraj alkotója *György Attila*; őt *Fazekas Ibolya* mohácsi születésű, Budapesten élő kritikus mutatja be. Nagyon megnyerően ír erről az isten háta mögötti, „mégis új és magyar” társaságról. Cs. Gyimesi Évát idézi, ironiájával egyetértve: „A transzközép ifjúság csúfolkodni merészel a szentséges Tradícióval”. Hogyan teszi ezt György? Az ironia megfordításával. A székelyföldi ember keserédes önironiája nála a történelem tragikus pátoszába csap át, és ezáltal már a pesti bölcsészkar „szentséges Tradíciójával”, a deheroizálás ki tudja, hányadik hullámával dacol. Egyik könyvének

címe: *Harcosok könyve*. „A harcos jelentését kitágítva, metaforává növesztve a létez és a létezéshez való helyes viszonyt fogalmazza meg, misztikus magasságokba emelve a harcoslétet”. Publicistaként is ennek akar megfelelni. Méltatója szerint a retorikától és a moralizálástól sem riad vissza. Ha erről ítélkezünk, helyzetértékelés is szükséges hozzá, az *ottani* olvasók igénye, s a hatni tudás. A hótt’konzervatív góbéskodás iránti gyanakvásunk menten eloszlik, ha vesszük a humort György Attila kétszeresen megcsavart írásmódjában. Fazekas Ibolya kitér a hagyományok sajátos kezelési módjára, a kétely útjait megjárta bizonyosságra: „Otthon vagyok, mint hüvelyében a kard” – idézi a költőt. Valóságként vállalja álmait, hogy egyenlő esélyei legyenek a csüggesztő valóval.

Sturm László tekintélyes kritikus, a bátran, mégsem vagdalkozva bírálók megbecsülendő típusából. *Lövetei Lázár Lászlóról* írt portrét – ő is az Előretolt Helyőrség csapatához tartozik. „A jól sikerült versek elérik a szükséges arányt” – így érdemes bemérni a teljesítmény viszonylagosságát. Legjobb művei adják meg a költő rangját, melyet nem ingatnak meg a halványabb darabok. Antik formái bizalmat keltenek. Ellenfele az unalom; ez a költészet egyik legérdekesebb témája, ahogy Weöres is megírta egyszer Kálnokyról. „Az evidencia körüli fontoskodás komikum” is érdeklődést ébreszt, akárcsak a „törvényes deviáns” bemutatkozása. Megannyi eszköz ahhoz, hogy a vers ne legyen unalmas. Sturmot azonban nehéz levenni a lábáról: rákérdez, hogy vajon nem súlytalanodik-e így el a vers. A kihívó gesztusok jelzik: a személyiség önvédelme rejlik e stílusban. Az *Állampolgári kötelesség felfüggesztése* s a hasonlók ez irányba mutatnak. Egyaránt bátorítom a költőt és kritikusat: vállalják hitüket akkor is, ha nem mindig kellemes a másiknak. Pilinszky *Harmadnaponjával* is oly profánul játszik a költő, hogy nekem is ejnyebejnyézhetnékem támad. De legyen csak „tiszteletlen”, ha így küzdheti ki a tiszteletreméltóságot, a sajátját.

Bertha Zoltán is régi jó ismerős a kritikusok sorában – irodalomszolgálati étoszát negyed százada becsülöm, pedig nagyon fiatal volt még, amikor egy JAK-füzetel elindult a pályán. *Király Farkas* költőről írja meg, mennyire rokonszenvezik „szókimondó, depoetizáló, rokonszenves tekintetnélküliségével”. Ezek az erdélyiek vagy mindent felforgatnak a versben, hogy ne legyenek provinciálisok, vagy tüntetően vállalják a peremhelyzetet. Nemes Nagy Ágnes és Hervay Gizella „tárgyas-absztrakt” stílusának hatását éppúgy fölfedezi Bertha, mint a „reduktív-szóötletes” tandorizmusokat, de régies és látomásos elemeket is észlel. Micsoda

eklekticizmus – de ha sikerül, így kiálthatunk fel: micsoda összhang! S minő játékoság, hogy a „meg-egye” szót így írja le a költő: +1E. Sok minden kavarog itt. Én Szilágyi Domokosra mutatnék: nézzük meg, hányféle indítatásból ötvözött már ő is omagyar-szupermodern-költészetet.

Néhány éve, a Petőfi Irodalmi Múzeum műsorában hallottam először *László Noémi* verseit. Azóta is a nemzedék kiemelkedő tehetségeként tartom számon – ő is „előretolt helyőr”. (Értsük bár Rejtő humorával vagy Balassi végvári vitézeinek reneszánsz derűjével.) *Papp Ágnes Klára* Budapesten és Kolozsváron élő tudós tanár mutatja be őt. Jól látja, hogy a fegyelmezett formáktól az önfeledt mágiáig mindent tud. Álomi, mint Weöres, olyan dallamos, légies is. Önironikus humora is van; értékelője szerint egy ideje elkomorult, s verseinek hétköznapiságába rezignáció vegyült. Olyan magasságra juthatott, hogy a *hogyan tovább?* ott már ijesztő kérdés. A *Majd emlékezni jó lesz* József Attila-utalása annak jele is lehet, hogy nem a magasság, hanem a mélység (bölcesség) lesz a következő állomása. Szorítok a költőnek, hogy sikerüljön.

A Kolozsváron élő *Karácsonyi Zsoltot* a marosvásárhelyi eredetű, Pesten élő *Koncz Tamás* vezeti föl. „Verseivel szemben... nem működnek a hagyományos olvasati módok – így a kritikus – dekódolás szükséges hozzájuk. Adys mondásai ironikus gesztusokkal változnak, s a „szeszélyes kanyarulatokat magyarázni nem, csak követni lehet”. Az elemzésből *Az eltévedt lovas* helyzetértékelése sejlik föl, s a törekvés ennek meghaladására. „Egyszer csak „Az elbeszélő végképp kivonul a tájból, mögötte hadurak, lovagok, hólepte mezők maradnak el.” Úgy vélem, az erdélyi magyar értelmiség megértése is a tét, amikor a költő verseit „dekódoljuk”. Az értékelő szerint *A nagy Kilometrik* kötete kibontakozást hoz, de továbbra sem szabadulhatok *Az eltévedt lovas* kényszerképzetétől: „nincs vodka és / sör sem, / csak a versbéli / vaddisznó / horkan, / aztán az is el- / tűnik a ködben”. Együttérzőn kérdelem, amit Ady lova kérdezett: „Mi lesz ebből, tekintetes úr?”.

A Marosvásárhelyről áttelepült *Nagy Koppány Zsolt* szépprózáját *Dobás Kata* fővárosi kritikus méltatja. Szerinte az író első kötetében (*Arról, hogy milyen nehéz*) „sorra vesz jó néhány nagy múltú irodalmi formát, és azok jellegzetességeit felhasználva létrehoz egy olyan szövegvilágot, ahol ezek a formai szabályok nem a megszokott módon működnek”. Vagyis stílusparódiákkal állunk szemben, s ez Dobás Kata szerint „nem nevezhető műfajnak”. Hogy mást ne mondjak: Arisztophanész Euripidészt parodizáló vígjátékai vajon műfajon kívüliek-e? Ha a bíráló sokallja az erdélyieknél

is hódító paródiát és dekonstrukciót, akkor ezt nem innen megközelíteném meg. Használható-e ez az írásmód szembenézésre a kor égető kérdéseivel? – inkább ez merül föl bennem. A tehetség még nem ezen fordul meg, a teljesítmény értéke bizonyára igen. Helyeselhető „a szkeptikus távolságtartás a nagy igazmondókkal szemben”, ha kiderül, mit hoz az író a régiek helyébe. Ám a polgárpukkasztáshoz még nincs elegendő polgárságunk Erdélyben, s az újonnan neveltek többet tudnak a tréfás utáztatokról, mint az eredeti értékekről. „A legtöbb, amit tehetünk, talán az, hogy igyekezzünk mindezt nem túl komolyan venni” – írja Dobás Kata, és megállapítja: az író „igen merész kérdéseket tesz fel írásai által”, s ehhez van kellő „öniróniája” és „virtuóz stílusa” is. Hogy nem naivista és nem illúziók rabja, azt elhiszem; csak azt nem tudom még, milyen célok vezetnek.

Király Zoltán kolozsvári költőt *Demeter Zsuzsa*, ugyancsak Kolozsváron élő kritikus ismerteti. Az erdélyi avantgárd irodalom legújabb hullámának vezető egyéniségét jelöli meg a költőben. „Az irányadótól eltérő hangneme miatt érdemel részben nagyobb figyelmet” – olvasom, és kezd furdalni a kíváncsiság: melyik az „irányadó” irodalom? Igaznak érzem a Fried István-idézetet: a regionális helyzetű szerzőknél fontos kérdés, hogy „milyen magyar és világirodalmi alakulástörténetbe igyekeznek betagozódni”. Eserint fogadják vagy utasítják el a „kisebbségi» irodalmi, nemzet(iség)tudatot erősítő emblémákat, fogalmazzák meg azonosságukat vagy elutasításukat a transzszilvanizmus formáival, ideológiájával kapcsolatban”. A megidézett Bréda Ferencet idézve, Király „tematikájában, motívumkészletében közelebb áll az ún. »erdélyiség« hagyománykészletéhez”, mint nem egy kortársa. Vonzó megállapítás, hogy Király Zoltán közéletisége kötetéről kötetre jelen van, „legyen szó kolozsváriságról, román–magyar, magyar–magyar viszonyrendszerekről vagy akár a magyar történelemről”. Megnyerő, hogy „a magyar költészeti hagyományból (az avantgárd mellett, természetesen) talán legerősebben a népies, kurucos, szegénylegény-költészethez nyúl vissza”, és szövegeiben gyakori „a népdalt idéző ritmus- és rímképlet”, az

archaizmus, „a keserves és a ballada műfaji elemeinek avantgárd elemekkel való keverése”. Nevezetes kötetének címe: *Avantgárd keserves*, s mindez a bartóki elvet juttatja eszembe.

Ködöböcz Gábor egri irodalomtörténész ajánlja a székelyudvarhelyi eredetű *Csender Levente* elbeszélő művészetét. Miután a kritikus fölfedezi az író humoros bölcsességét, szinte magától értetődően utal a példaképre, Tamási Áronra. Novelláiban a szülőtte földön élők sorának, az Ábel-utódok „kényszerpályái és mozgáskényszeri” tükröződnek.

A síkszeredai kritikus, Pieldner Judit szerint Csendedt jobban foglalkoztatja „egy etnikum, egy régió identitásválságának pontos, precíz rögzítése, mint az írás manapság divatos önreflexiója, vagy a fiatal erdélyi író- és költőgeneráció(k) körében tapasztalható posztmodernkedés”.

Én megértem őket,

ha szinte kétségbeesetten keresnek kiutat a provinciálisból – de kalapot emelek, ha megtalálják helyi tenni-valójukat, és szellemi segítséget kínálnak sorstársaiknak. Csender az utóbbi utat választotta. A „líraiság, balladisztikusság, dokumentatív egzaktuság” ennek formai velejárója. A humor szinte a szülőföld öröksége, keserűség változatában is. A *Szűnőföldem* ennek látványos példája. „A *Szűnőföldem* négy flekken többet mond Csendedt mikrovilágáról és a nagyvilágról, mint egy négyszáz oldalas regény” – írta a szerző könyvborítójára Ferdinandy György. Tamási üzenete, az „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk”, Kányádi Sándornál így korszerűsödik: „Azért vagyunk a világon, hogy lehetőleg a szülőföldünkön lehessünk otthon”. S így a kritikus: „Csendedt Levente művészetének (...) üzenete az lehet, hogy az otthontalanságból hogyan varázsolhatnánk otthonosságot, s a létbeli kivettség, a világbeli hányattatás során miként találhatnánk meg minden Rodostóban Zágont”.

Várom az antológia folytatását, amelyben észak- és délvidéki szerzők is helyet kapnak. Ez a húsz fiatal író – s ugyanannyi kritikus – reményeim szerint az utat törte előttük.

Alföldy Jenő